13. Hodnocení sociálních dovedností, kompetencí (1)a vztahů mezi vrstevníky(2). Deficity v sociálních vztazích(3). Měření sociální inteligence, empatie (4).

Original file

__(1) Hodnocení sociálních dovedností __

Dosažení urč. úrovně *socializace* je důležitou složkou celkového rozvoje dětské osobnosti. Faktory, mající vliv: postižení, ale i sociokult. prostředí- nepodnětné prostředí, zanedbaná výchova, týrání a zneužívání.

Metod zaměřených na hodnocení soc. dovedností dětí různého věku je velmi málo (Svoboda). Jednou z nich je rel. stará:

__Vinelandská škála sociální zralosti __

- E.A. Doll, 30. léta

- česká úprava J. Kožený 1965

- **individuální použití**, bez časového limitu

- **od 3 do 9 let**, případně pro jedince s mentálním věkem v tomto rozpětí.

- má české normy, ale jsou staré – nutná restandarizace

- vytvořil ji (autor Doll) na měření sociálních kompetencí svých mentálně postižených klientů.

- tvoří ji okruhy různých pozorovatelných aktivit, kt. slouží k orientačnímu posouzení úrovně sociálních kompetencí.

- Škálu tvoří **soubor položek, rozdělených do 8 kategorií**, kt. jsou všechny nějakým způsobem zaměřeny na posouzení samostatnosti a soběstačnosti jedince (například v jídle, oblékání, činnostech, které dítě zvládá, úroveň komunikace, motoriky a pod.).

- **příklady položek:**

„Zapíná si oděv“

„ Obsluhuje se sám na toaletě“

„Dovede se obsloužit u stolu“

„Umí samostatně telefonovat“

- Hodnocení dovedností může vycházet z pozorování reálných projevů posuzovaného dítěte, pokud to není možné, lze použít informace získané od osoby, kt. dítě zná (rodič). Základem hodnocení je posouzení míry úspěšnosti v každé položce. Důležité je neklást rodičům sugestivní otázky, ale doptat se na popis činností, které dítě dělá.

- **Hodnotí se každá položka. Například:**

+ splňuje požadavky položky (1 bod)

- nesplňuje požadavky položky (0 bodů)

+/- požadavky nesplňuje jednoznačně (0,5 bodů)

+D dítě to umělo v minulosti a zas to neumí

D výkon v této položce je narušen pobytem v nemocnici a podobně

Hodnocení probíhá i kvalitativně a u každé položky se uvádí, za jakých podmínek by eventuelně položku zvládlo udělat, jestli s pomocí bez a pod.

- Vhodná pro diagnostiku dětí postižených mentálně, smyslově, pohybově. Může sloužit i jako zkouška školní zralosti u zanedbaných dětí. Lze posuzovat i míru zlepšení pro změně výchovního prostředí, nebo jako hodnocení působení terapie nebo stimulačního programu.

Vineland Adaptive Bahavior Scales (VABS)

- (pravděpodobně se jedná o poslední revizi testu výše, moc se o tom nic nepíše, ale logicky to tak asi je)

- poslední revize – 80.léta USA

- nemá České normy

- subškály :

Komunikace - slouží pro učitele a vychovatele (297 položek)

běžné dovednosti - slouží pro učitele a vychovatele (577 položek)

socializace – slouží pro učitele k hodnocení chování dítěte ve skupině (244 položek)

motorické schopnosti

adaptivní chování

maladaptivní chování

CBCL (Child Behaviour Checklist)

- 4 až 16 let

Hodnocení psychopatologie dítěte (sociální uzavřenost, deprese, poruchy spánku…) a současně i hodnocení jeho sociální kompetence (participace na sportovních a nesportovních činnostech, sociální aktivitách a školní výkon).

Formy: a) pro rodiče, b) pro učitele c)pro sebeposouzení dětí

Počet položek- 118; tříbodová škála: velmi často, jen někdy, nikdy.

___

__(2) Hodnocení vztahů mezi vrstevníky __

Zdroj: přednáška PSY411 Pedagogická a školní psychologie, JS 2011, PhDr. Lenka Chalupníčková + Svoboda (děti)

Pozorování (pozorovatelné x skryté, dobrý pozorovatel – úspěšnost cca 40 %)

Rozhovor (dítě, učitel, rodič, spolužáci…)

a) Sociometrické hry:

Moje nebe

„Do každého obláčku napiš někoho, koho bys rád měl na svém nebi“

Drak

navazování mašliček na ocas – interpersonální vzdálenost

„Dušíci“

individuální i skupinové použití, děti mohou označovat který „dušík“ jsou oni a ostatní spolužáci

projektivní potenciál

b) Dotazníkové metody:

__SORAD (sociometrický ratingový dotazník) __

- nejstarší metoda, autor J. L**. Moreno**

**- od 11 až 12 let výše **

- zkoumá preference dětí, sympatie a atraktivitu

- možné otázky: s kým bys chtěl (nechtěl) sedět v lavici…

- slouží k diagnostice mezilidských vztahů a z toho vyplývající atmosféry v malé sociální skupině.

- Moreno stanovil podmínky: Posuzovaná skup. musí být přesně vymezena, lze posuzovat libovolný počet jejich členů, je třeba, aby všichni chápali hodnotící kritérium stejně, hodnocení je tajné, aby se posuzovaní vzájemně neovlivňovali.

- Každý jedinec hodnotí ostatní členy skupiny podle vlivu, sympatie a náklonnosti. výsledek: sociogram/matice

- má různé modifikace. Jednou je Sociometrická ratingová škála, kterou vytvořil V. Hrabal (60. léta)

Specifika: Vzájemně se hodnotí všichni členové skupiny, 5 bodová škála, zdůvodnění hodnocení, technika je zaměřena na osobnostní diagnostiku, manuál obsahuje normy.

Osobnost jedince je hodnocena z hlediska skupiny.

Sociálně-psychologické charakteristiky osobnosti (pozice podle vlivu: určení vůdce, pozice podle oblíbenosti: určení hvězdy, pozice podle náklonnosti) a rysy osobnosti, které se projevují v sociálních interakcích a podle nich je jedinec posuzován jako vlivný, oblíbený (nebo naopak neoblíbený..)

DSA - Dotazník sociální akceptace/__Škála sociální akceptace (Juhás) __

- pro děti ve věku 12 – 16 let, individuálně i skupinově

- Použití především ve třídě – většinou první institucionalizovaná skupina dítěte. Použití při potřebě řešit školské problémy, získáme názor dítěte na třídu i svou pozici v ní, skupinová administrace umožní poznání klimatu třídy, rozpoznání šikany

-Dítě hodnotí na stupnici: nikdy, občas, často, vždy

-Víc informací Svoboda 391-393 – obecné plky, ale stačí si to raz pročíst a člověk si to zapamatuje, psát to sem je zbytečné zabrání místa (příloha 1).

__MCI (My Class Inventory) - Naše třída (Fraser) __

vhodný pro žáky 3.-7. Ročníků, od 8 do 12 let

zjišťuje pohled dětí na svou třídu, neoznačuje však konkrétní preference dětí ve třídě

Dotazník umožňuje posoudit sociální klima třídy podle 5 hledisek a podle 5 proměnných (složitější dotazník jich zjišťuje víc – až 15 různých proměnných). Dotazník „Naše třída“ zkoumá:

1. **Spokojenost ve třídě** – zjišťuje se vztah žáků ke své třídě, míra spokojení, pohody.
2. **Třenice ve třídě** – zjišťují se komplikace ve vztazích mezi žáky, míra napětí, sporů, rvaček
3. **Soutěživost ve třídě** – zjišťují se konkurenční vztahy mezi žáky, míra snah po vyniknutí, prožívání školních neúspěchů
4. **Obtížnost učení** – zjišťuje se , jak žáci prožívají nároky školy na ně, kolik se jim zdá učení namáhavé.
5. **Soudržnost třídy** – zjišťují se přátelská a nepřátelské vztahy mezi žáky, míra pospolitosti dané třídy

- víc viz Příloha 2

CES - Dotazník sociálního klimatu školní třídy (Mareš,Ježek)

vychází z MCI

porovnává mínění dětí a pedagogů na situaci ve třídě

učitel jako centrální postava klimatu školní třídy

Koho by to zajímalo víc příloha3 celý test i s příručkou a zněním testu (str.31)

__D-1 (Doležal) __

vhodný pro 2. stupeň ZŠ

diagnostika počínajících fází šikany

__B-3 a B-4 (Braun) __

**Dotazník B-4 **

Použitelný pro 2.-3. třídy ZŠ (+ praktické školy)

Staví proti sobě kladné a záporné body z preferencí ve třídě a zároveň zjišťuje spokojenost žáka se svou třídou. Kterého žáka máš nejraději, kdo je ti nesympatický, uveď jméno žáka, který je: spolehlivý, zábavný….

**Dotazník B-3 **

Použitelný od 4. třídy ZŠ po maturitní ročníky

Podobná konstrukce jako B-4 + navíc sleduje sebevnímání dítěte v kontextu třídy a jeho pocity zaznamenané formou škály

Oba: Možno doplnit o „vzkaz“ (mladší děti kresba) pro psychologa na zadní straně dotazníku – mnohdy velmi cenné informace!

Víc příloha 4

(3) Deficity v sociálních vztazích

ADOR

- Zdeněk Matějček, Pavel Říčan

- *„adolescent o rodičích“*, zjišťuje postoje, jednání a výchovné postupy rodičů očima pubescenta či adolescenta.

- **13-18 let** (může být použit i dříve – pokud je dítě vyspělé a později, pokud to situace vyžaduje)

- Zjištěny byly tyto faktory:

pozitivní zájem vs. Hostilis

direktivnost vs. Autonomie

nedůslednost

- Cenné informace poskytuje test v situacích rodinných konfliktů, napětí, rozvratu, při rozvodové situaci. Výsledky jsou cenné i při diagnostice poruch chování, neurotických obtíží, výchovných problémů, školních obtíží. Vztahy k rodičům a vrstevníkům se také odrážejí ve výsledcích testu.

- Testový materiál je tvořen 2 dotazníky – jeden se týká otce a druhý matky. Odpovídají na stupnici 1,2,0

Dávají do kroužku jedno z čísel. 0- výrok se nevztahuje k mému otci, 1- vztahuje se částečně k mému otci, 2- dobře vystihuje chování mého otce.

- Test nikdy nedáváme jako první a izolovanou zkoušku. Zadání by měl předcházet orientační rozhovor o rodině a postavení dítěte v ní.

Škály hodnocení chování rodičů dětmi

- Mají české standardy

- položky jsou podobné jako v škálách sebehodnocení rodičů

- od 10 do 15 let

__(4) Měření sociální inteligence, empatie __

a) Testy „sociální inteligence“

Social Interpretation Test (SIT)

Berger

podstatou jsou kreslené obrázky

Guilford předpokládá existenci celkem 30 faktorů sociální inteligence, z nichž bylo dosud prokázáno 12; pro diagnostiku sociální inteligence exploatuje 5 různých technik:

•fotografie sociálních situací

•kreslené sociální situace

•siluety postav

•zjednodušené obrazové symboly lidských postav

•magnetofonové nahrávky hlasů

 testy TSI-BDX a TSI-CBX

Social intelligence test

5 částí:

•test sociálních situací

•poznání duševního stavu mluvčího

•paměť pro jména a tváře

•pravda-lež o lidském chování

•smysl pro humor

Chapin social insight test

1968 – F. S. Chapin, H. G. Gought

měření vhledu do sociálních situací, měření schopnosti správného ocenění důsledků pronesených projevů, stejně jako správného hodnocení minulého chování či odhadu směru budoucího chování; měří pravděpodobně stejnou měrou sociální vhled i sociální inteligenci

b) Emoční inteligence

ne zcela vědecký pojem

Salovey rozlišuje 5 hlavních oblastí emoční inteligence:

•znalost vlastních emocí

•zvládání emocí

•schopnost sám sebe motivovat

•vnímavost k emocím jiných lidí

•angažovanost v kontaktu s druhými lidmi

pokusy o měření empatie:

Interpersonal perception method

R. D. Laing, H. Philipson, A. R. Lee

pro manželské páry nebo jiné dyadické situace

zjišťuje nezávislost a autonomii, opravdový zájem a podporu, ponížení a zklamání, rozpor boj-útěk, protiklady a nepořádek, extrémní odříkání samostatnosti

Víc příloha 5

Diplomacy test of empathy

1960 – W. Kerr

proband má určit, jaké odpovědi na položené otázky by dali příslušníci různých sociálních skupin

Empatii měří i jedna škála **Eysenckovho dotazníku IVE**

3. IVE - dotazník impulsivity. Je vhodným doplněním EPQ-R k získání dalších údajů o osobnosti. Konkrétně umožňuje zjišťovat tři faktory: impulsivitu (I), dobrodružnost (V) a empatii (E). Příručka obsahuje soubor poznatků, které jsou výsledkem studií provedených pomocí uvedených dotazníků, resp. jejich předcházející verze a podává tak podrobné informace o Eysenckově chápání osobnosti. Příručka kromě originálních anglických norem obsahuje i orientační věkové normy získané na slovenské populaci.

Víc viz státnicovou otázku č. 8 (přebrala sem z ní text výše), kde je dotazník podrobně.